

Seznamujeme se s ...

FIRMOU BLACKWELL'S

Ve dnech 20.-27. 6. 1999 proběhla v Oxfordu pětidenní stáž organizovaná a částečně financovaná Open Society Institut a pořádaná firmou Blackwell's Ltd. Tato stáž byla určena středoevropským knihovníkům zabývajícím se akvizicí knih z anglické oblasti.

Blackwell's je velká nakladatelská firma a zároveň největší integrovaný knihovní dodavatel. Zabývá se širokým spektrem činností. K nejvýznamnějším patří dodavatelská činnost - od knih po elektronické produkty, např. periodika. Je pokládána také za mezinárodního prostředníka subskripce periodik různým organizacím ve světě a v neposlední řadě je prodejcem knih. Hlavní sídlo Blackwell's „Beaver House“ se nachází v Oxfordu, další jsou např. v Hamburku, New Yorku, Portlandu a Sydney.

Nakladatelství sídlí v budově „Basil Blackwell House“ na Cowley Street, kde je rovněž distribuční centrum. Specializuje se na rozmanité obory, např: obchod, finance, vzdělávání, ekonomika, anglický jazyk, literatura, geografie, historie, právo, kriminologie, jazykověda, filozofie, politika, psychologie, sociologie, informační technologie a počítače.

Blackwell's byla založena roku 1860 jako soukromá rodinná firma, krátce potom byly otevřeny obchody. Hlavní a největší obchod v Broad Street č. 50 byl otevřen roku 1879, kdy schraňoval 700 antikvárních knih. Tento obchod má dnes na skladě vysoký počet knih - 287 000 a má i zvláštní sekci pro knihovníky. Všechny knihy v obchodě jsou samozřejmě zpracovány v počítačové databázi, systém je propojen sítí mezi obchody a hlavní budovou Blackwell's. Objednávky knih jsou zahrnuty v tomto systému. Tituly jsou přístupné na internetu.

V nedávné době se Blackwell's spojila s několika menšími firmami, jako aktualitu lze uvést splynutí Blackwell's a Swets. Blackwell's působí po celém světě, od rozvojových zemí, kde poskytuje granty, až po vyspělé země západní Evropy a Ameriky.

Specializuje se na rozmanité **služby knihovnám a jiným institucím:**

- Dodavatelské služby zahrnují objednávky knih, státních dokumentů a titulů, které jsou u nakladatelů rozebrány, i stále objednávky seriálových publikací.

- Naléhavé objednávky knih; jedná se o tituly ze skladu, jejichž fakturace může být provedena během 24 hodin.
- Inzerování nových knih zahrnutých v tzv. „Approval plan“, retrospektivní informace o dostupných titulech, poskytování aktuálních informací o nově vycházejících publikacích v angličtině.
- Informační služby. Speciální databáze produkované Blackwell's a přístupné na WWW: seznam všech světových seriálů vydávaných v angličtině - *Serials Connect*, bibliografická databáze *Online Bookshop* - poskytující online bibliografická data 1,5 milionu titulů, systém *Collection Manager*, který umožňuje kontrolu knihovnických databází.
- Konsolidační služby používané mnohými knihovnami u předplatných časopisů a umožňující zefektivnit a zabezpečit dodávky za předpokladu snížených nákladů v rozpočtu.
- Elektronické služby, produkce a distribuce speciálních CD-ROM.

Zajímavý je velký projekt - **Approval Plan** - týkající se dohody mezi Blackwell's a knihovnami. Jeho historie počíná rokem 1960. Tento plán zahrnuje recenze každoročně průběžně vydávaných knih, výběr vhodných titulů pro potřeby knihoven a poskytování seznamů jednotlivých publikací k užšímu výběru. Dříve fungovaly tyto služby tak, že knihovny předložily specifický požadavek na profil knih, o něž se zajímaly, a prodejce vytvořil podobný profil všech vydaných knih, který obsahoval záznamy s označením autora, titulu, vydavatele, oboru, země původu a s údajem, jde-li o nové vydání nebo reprint. Naproti tomu knihovny byly srovnávány dle výběru určitých profilů knih a určovalo se, které tituly se mají posílat do kterých knihoven a podle toho vydavatel obdržel objednávky knih. Po obdržení byly knihy fakturovány a poslány knihovnám, které knihu podrobily popisu a ponechaly ji ve svém fondu, nebo ji vrátily. Nyní Approval plan funguje téměř stejně, ale prvky profilování jsou mnohem specifitější.

Tezaurus, který používá Blackwell's, má přes 5000 různých subjektů sestavených do 40 oddílů. Nesubjektová kritéria zahrnují např. formát knihy, doporučený stupeň vzdělání pro studium určité publikace, jazyk knihy atd. Tezaurus je revidován a aktualizován pravidelně v závislosti na změnách ve vydání, změnách ve faktografických informacích a také na změnách v požadavcích knihoven.

Jakmile knihovna určí požadavky na Approval Plan, zadá profil charakterizující danou knihovnu. Knihovnici

specifikují v tezauru, které subjekty mají být použity v plánu a které vynechány. Knihovní profil zahrnuje také doplňkové informace, identifikuje výběr četných nesubjektových parametrů - např. formát, jazyk, země původu a užití subjektu (biografie, ekonomika, politika, medicína atd.). Knihovna může také vytvořit u vydavatele „bianko“ objednávkové formuláře nebo vyloučit jednotlivé vydavatele z Approval Plan.

Knihovny specifikují, jak by měly záznamy vybraných titulů v jim poskytovaných seznamech vypadat. Approval Plan jim nabízí k získání jak aktuálně vycházející knihy, tak knihy staršího data a informace o jejich dostupnosti. Většina knihoven obdrží jak knihy, tak zároveň formuláře - a to jak na knihy ve sféře primárního zájmu, tak na knihy z perifernějších oblastí. Formuláře pomáhají knihovníkům pravidelně aktualizovat knihovní sbírky a mohou rovněž tvořit základ pro soubor desiderat. Různé knihovny podle různých sfér zájmu mohou zvolit profil sestavený z několika subprofilů, z nichž každý představuje určité umístění, typ sbírky, díl rozpočtu apod.

Tezaurus je vytvořen v hierarchickém formátu. Jeho struktura se podobá klasifikačnímu přehledu Library of Congress, ten byl základem pro jeho vytvoření. Avšak Approval plan umožňuje určení požadovaného titulu podle mnoha aspektů popisujících subjekt. Tento plán nabízí flexibilnější a úplnější reference než striktní klasifikace Library of Congress.

V přednášce o britském knižním trhu konané v rámci semináře byla objasněna struktura a vztahy mezi nakladateli, knihkupci a velkoobchodníky a zdůrazněna pohyblivost cenových slev knih. Zmíněn byl také internet, zastávající určitou roli ve vztahu nakladatele a zákazníka, kdy je možné celosvětovou síť využívat k nákupu knih. Existují určité asociace obchodníků a nakladatelů, které mají své lobby a ovlivňují knihovní dodavatele i jednotlivé knihovny. Pokud se týká knižního trhu ve Velké Británii, přichází nová expanze maloobchodního sektoru, který se podílí na britském konzumním knižním trhu 34 %. Blackwell's zaujímá se svým 3% podílem 4. místo mezi maloobchodními dodavateli.

Speciální oddělení Blackwell's v „Beaver House“ se zabývá **bibliografickými službami**, při jejichž poskytování jsou využívány hlavně 2 bibliografické databáze: *WBIP* a *Bookfind*. Při vyřizování požadavků klientů jsou brány v úvahu různé aspekty - např. věkové rozmezí, výběr ze všech dostupných titulů v tisku až k užšímu výběru titulů publikovaných např. v loňském roce, editování a subjektivní výběr, který bere v úvahu navíc ještě geografické hledisko - místo pobytu klienta.

Je využíván vlastní software *BIBGEN*, vytvořený k účelu produkce bibliografických záznamů - na floppy discích nebo tištěných. Disky jsou využívány ve větším měřítku. Ke každému disku jsou přiloženy instrukce a menu s počtem záznamů na disku a jejich obsahem. Bibliografie mohou být snadno aktualizovány a využívány několikrát pro různé klienty v rámci určitého časového vymezení.

Všechny záznamy o jednotlivých titulech obsahují úplně bibliografické údaje - tj. autor, název, vydavatel, cena, ISBN, datum, takže je možné je konvertovat na objednávkové formuláře. Většina záznamů obsahuje anotace. Bibliografické záznamy mohou být využity k různým účelům: k potvrzení ceny titulu a jeho dostupnosti, k formulování dotazníků a letáků pro klienty. Těm jsou poskytovány tyto placené služby jen s jejich souhlasem. Výběr titulů, které mají být zahrnuty v bibliografii nebo v alternativních výstupech, záleží na subjektivním výběru klienta, důležitá je i zkušenost bibliografického pracovníka, který pracuje s údaji zahrnutými v objednávkách.

Bibliografické služby spojují několik druhů požadavků. Klient žádá o bibliografické informace, nemá-li přístup do bibliografických databází a katalogů. Má-li přístup do Blackwell's bibliografií, může si klient objednat tituly - tj. využít úplně bibliografické záznamy o titulech, které požaduje. Jakmile si zjistí dostupnost titulů, cenu a poštovné, může žádat o citaci s úplnými bibliografickými detaily. Po obdržení citace může být objednávka předána nakladateli, u kterého je titul dostupný, případně není-li určitý titul nikde dostupný, je nabídnut náhradní titul v přibližně stejné ceně. Poskytování bibliografických služeb tvoří hodnotnou podporu v prodeji knih.

V Oddělení služeb zákazníkům je vytvářena vlastní databáze akvizice knih. Databáze je přístupná na internetu, k dispozici je seznam všech subjektů, z nichž každý zahrnuje podrobné údaje. Lze vyvolat jednotlivé bibliografické záznamy klasifikované podle mnoha hledisek. Je používána klasifikace Library of Congress, bylo uvedeno asi 15 bodů v mimosubjektových parametrech - např. historie výtisku, země původu, země zdroje literatury, dobová charakteristika, typ knihy...

Každý záznam se může konvertovat do objednávkového formuláře, zaznamenává se do systému spolu s kódem zákazníka, pro kterého se objednávka vyřizuje. Charakter záznamů je akviziční, nikoliv katalogizační. Záznamy jsou v podobě USMARC a jsou konvertovány do lokálního formátu. Jsou poskytovány knihovnám v online katalogu, který je veřejně přístupný na internetu. Tituly mohou být vyhledávány podle různých hledisek, tak jak jsme zvyklí - např. podle názvu, autora, předmětového hesla, ISBN, vydavatele, roku vydání atd. Jsou různé provenience - Velká Británie, USA, Kanada. Při poskytování akvizičních služeb pracovníci Blackwell's používají databáze na CD-ROM, např. *Bookfind*, německou národní bibliografii, francouzskou národní bibliografii atd. Jednoduchý počítačový systém umožňuje od začátku roku 1999 propojení pracovišť v USA a Velké Británii a dodávání zásilek knih bez problémů navzdory časovým pásmům. Distribuční centra Blackwell's přijímají knihy vrácené z nejbližších knihoven. Formuláře a faktury, které jsou rozesílány zákazníkům, jsou pro lepší orientaci rozlišeny různou barvou pro Velkou Británii a USA. Knihovny se mohou zaregistrovat u Blackwell's přes internet, mají-li zájem o poskytování služeb.

Speciální počítačový systém zahrnující formuláře s údaji o jednotlivých titulech vytváří na pracovišti v „Bea-

ver House“ **Oddělení citací**, které tak poskytuje akviziční služby, přičemž velký důraz klade na uvedení slevy z ceny knih. Sjednávají zde kontrakty (v nedávné době např. s Polskem) a poskytují seznamy titulů se slevami, jsou ve styku s rozvojovými zeměmi. Využívají bibliografických databází na internetu nebo na CD-ROM, např. *Global Bookbank Premium Service* - produkovanou v Anglii, *Whitaker Bookbank*, také databáze z Jižní Afriky, Austrálie, Kanady, *Bookfind - world edition*, *International Books in Print Plus*. Všechny tyto databáze jsou každý měsíc aktualizovány.

Blackwell's poskytuje knihovnám i různé **technické služby**, např. služby týkající se realizace katalogizačních kartiček, poskytování cirkulačních nálepek, kumulativních seznamů s reklamami, polepování bezpečnostními proužky, plastickými bezpečnostními obaly, výběr vazby atd. Dopravní služby jsou realizovány především podle kódů zákazníků. Vše je evidováno pomocí počítačového systému.

Firma Blackwell's vytváří následující **elektronické produkty**:

Electronic Journal Navigator - nabízí možnost uživatelům - hlavně knihovnám - připojit se přes internet k fulltextům a abstraktům vědecky recenzovaných článků z velké sbírky elektronických časopisů různých oborů a nakladatelství. Referují o fyzickém formátu, lokaci a nakladateli. V této databázi je možno prohlížet, editovat nebo tisknout plné texty elektronických článků za předpokladu, že je předplacena.

Electronic Subscription Provider - nabízí uživatelům možnost připojit se k řadě CD-ROM databází od různých nakladatelů - a to přes internet - za předpokladu využití mnoha úrovní lokálních a širokoplošných sítí.

CD Complete - je podpůrná služba, poskytující tzv. „plně integrovaný obchod“ se všemi dostupnými před-

platnými CD-ROM pro jednotlivé klienty. Poskytuje informace a rady týkající se všech aspektů používání CD-ROM a internetových databází, zahrnuje i technické a licenční informace.

Serials information manager - kombinace Windows 95 a Windows NT, systém, umožňující vést agendu o všech seriálech z databází Blackwell's, které má klient možnost objednat.

Serials Connect - zahrnuje plné technické a licenční informace o seriálech vydaných v tiskové podobě, je snadné se připojit pomocí internetu nebo použít CD-ROM.

Databáze obsahuje 250 000 titulů seriálových publikací. Vyhledávání v detailních bibliografických záznamech je umožněno podle názvu, ISSN, názvu vydavatele.

Uživatelům mohou být poskytnuty další informace: detaily o vydavateli - adresa, telefon, fax, e-mail, dále informace o cenách předplatných a poštovního pro jednotlivé druhy dopravy zásilek, informace od vydavatelů o dostupnosti titulu, klasifikační kódy Library of Congress, detailní informace o jednotlivých ročnících určitých sérií, detaily o dostupnosti jednotlivých forem této databáze - elektronický časopis, CD-ROM nebo mikroforma.

Klienti mohou editovat záznamy z kompletního seznamu všech svých objednávek, kde jsou zahrnuty i stále objednávky a předplatné časopisů. Ti, kteří mají předplacené konsolidační služby, mohou využívat informací o aktuálním stavu svých objednávek.

Plánováno je zahájení provozu nové elektronické služby zvané *Clic here*. Zahrnuje licenčně chráněné informační zdroje pro elektronické časopisy, CD-ROM a internetové databáze. Má poskytovat knihovnám jednoduchý přístup k informacím týkajících se licence, modelů cen, akvizice publikací a detailů o objednávkách. Klientům Blackwell's bude tato služba poskytována zdarma. Bibliografická databáze online umožní knihovnám založit objednávky i s nutnými bibliografickými údaji a získat jednoduše přístup k elektronickým formám záznamů v objednávkách.

Účastníci stáže navštívili i další oxfordské nakladatelství **Butterworth-Heinemann**. Jde o mezinárodní nakladatelství, donedávna zaměřené i na časopisy, které má zastoupení kromě Velké Británie také v USA, Austrálii, Singapuru a Japonsku. Specializuje se na medicínu, přírodní vědy a technologii, inženýrství (technické inženýrství je jednou z nejširších oblastí), dále na architekturu, marketing, počítačovou literaturu, literaturu o turistickém průmyslu a médiích. Má sekci speciální vzdělávací literatury pro základní, střední a vysoké školy.

Produkce je koncentrována z velké většiny na knihy, jen malý podíl tvoří CD-ROM. Jeho databáze jsou přístupné na internetu. Produkuje také tištěnou databázi evropských knihoven, se kterými spolupracuje, a samozřejmě také různé tištěné katalogy.

Ze zprávy o služební cestě J. Marešové vybrala redakce